Urszula Lisowska-Kożuch, dr

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
ulisowska@poczta.fm

„Zapraszamy na konkurs” – czyli formy pracy w bibliotece. Garść refleksji z doświadczeń własnych

*„Welcome to the contest” – forms of library’s work.
Reflections based on the author’s experience*

Urszula Lisowska-Kożuch – adiunkt w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego oraz Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego. Zainteresowania badawcze autorki koncentrują się wokół zagadnień związanych z bibliotekarstwem, czytelnictwem, metodami i formami pracy w bibliotece, biblioterapią, a także prasoznawstwem.

Wybrane publikacje:

- „*Dziennik Polski*” w latach 1945-1969. *Próba monografii* [„*Polish Daily*” in the years 1945-1969. An attempt to a monograph], 2010
- *Kłopoty z talentem, czyli opinie o książkach na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956* [Trouble with the talent, or opinions about the books in the pages of „*Polish Daily*” in the years 1949-1956], 2012
- *Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1969* [Book institutions in the pages of the „*Polish Daily*” in the years 1945-1969], „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*”, 2009
- *Udział Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa w projekcie „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych”* [The participation of the Institute of Information and Library Science in the project “Upgrading academic education of librarians working in small communal libraries”], „*Konspekt*”, 2013, [współaut.].

Urszula Lisowska-Kożuch – PhD in bibliography, lecturer at the Institute of Information and Library Science, Pedagogical University of Cracow, member of the Polish Bibliology Society and the Polish Bibliotherapy Society. The author’s research interests are related to librarianship, readership, methods and forms a library work, bibliotherapy, and press studies.

Na kształtowanie pozytywnych odczuć w stosunku do książki, rozwój czytelnictwa, a także sam stosunek użytkowników do bibliotek z pewnością ma wpływ różnorodność prowadzonych przez te placówki działań. Dokonując nawet pobieżnej analizy oferty bibliotek różnych typów w tym zakresie, nie sposób nie zauważyć, że jest ona bardzo bogata. Liczne z działań kierowane są do bardzo wdzięcznej grupy, czyli najmłodszych użytkowników, z uwzględnieniem nawet tych poniżej trzeciego roku życia, oraz ich rodziców. Wiele atrakcji proponuje się przedszkolakom i uczniom młodszych klas szkoły podstawowej, dla których bibliotekarze organizują zajęcia z elementami pedagogiki zabawy – spotkania z bajką, noc z Andersenem, warsztaty biblioterapeutyczne czy opowiadanie z wykorzystaniem techniki *kamishibai*. Nieco starsi biorą udział w konkursach, małych formach teatralnych, nocach tematycznych, np. z Harrym Potterem, spotkaniach w ramach tzw. „ferii/wakacji w bibliotece”. Zwiększa się liczba propozycji kierowanych do młodzieży i dorosłych użytkowników bibliotek, zwłaszcza publicznych, w tym osób chorych i niepełnosprawnych oraz seniorów. Bibliotekarze coraz częściej sięgają po sprawdzone w innych krajach formy promocji książki i czytelnictwa, czyli *booktalking* i *storytelling*.

Z badań przeprowadzonych przez Grażynę Lewandowicz-Nosal wynika, że w 2008 r. najczęściej organizowanymi w bibliotekach publicznych formami były lekcje biblioteczne, następnie spotkania poświęcone głośnemu czytaniu, konkursy, pogadanki/prelekcje, spotkania w ramach zajęć plastycznych, wycieczki do bibliotek, akcje „ferie/wakacje w bibliotece”. Odbłyło się także sporo dyskusji nad książką, imprez, spotkań autorskich, wielokrotnie oglądano filmy (Lewandowicz-Nosal G. 2012, s. 132). Badaczka zauważyła również, że w bibliotekach nastąpiły zmiany w ofercie kierowanej do dzieci poniżej trzeciego roku życia, ponadto dość często prowadzono zajęcia parateatralne czy teatralne, z wykorzystaniem dramy oraz warsztaty biblioterapeutyczne (Tamże, s. 133). Do podobnych ustaleń doszły Barbara Budyńska i Zofia Zasacka: użytkownicy ankietowanych przez nie placówek w 2009 r. najczęściej brali udział w spotkaniach z bajką i baśnią, nocach tematycznych, konkursach czytelniczych, spotkaniach literackich i przedstawieniach. Prowadzono także liczne lekcje biblioteczne, organizowano kiermasze książek, a także imprezy współorganizowane z innymi instytucjami działającymi na terenie funkcjonowania bibliotek, związane tematycznie z regionem czy świętami lokalnej społeczności (Budyńska B., Zasacka Z. (red.) 2011, s. 127). Odbicie w praktyce znalazły więc słowa Joanny Papuzińskiej: „biblioteka może być miejscem, gdzie w sposób praktyczny i teoretyczny można zapoznać się z bogactwem tradycji kulturowych i odnaleźć ich sens” (Papuzińska J. 1992, s. 34).

Wiele w zakresie proponowanej oferty działań zależy od pomysłowości i kreatywności pracowników księżnic, od których uczą się przyszli adepci zawodu odbywający w bibliotekach praktyki zawodowe. Studenci, zwłaszcza już pracujący

w tego typu placówkach, oraz słuchacze studiów podyplomowych przy omawianiu tematów związanych z formami pracy z czytelnikiem zadają pytanie o pozycje, w których można znaleźć ciekawe przykłady, opis sprawdzonych działań, czy wypowiedzi rozwiązań pozytywnie ocenionych przez czytelników. Liczne wskazówki znajdziemy w książkach i artykułach uczonych, którzy zajmują się tematami związanymi z bibliotekami dla dzieci, metodami i formami pracy w bibliotece, animacją czytelnictwa, promocją książki dziecięcej i czytelnictwa, bądź poruszają w swoich tekstach pewne aspekty związane z interesującymi nas zagadnieniami, czyli np. u Doroty Grabowskiej (2013b, 2013a), Magdaleny Kulus (2009), Hanny Langer (2009), Grażyny Lewandowicz (1994, 2008, 2012), Joanny Papuzińskiej (1978), Bogumiły Staniów (2012, s. 180-184), Marii Świdorskiej-Wasik (1990), Aliny Wajdy (1983), Jacka Wojciechowskiego (1991, 2000), Michała Zajęca (2000). Warto również zwrócić uwagę na dwie pozycje, które ukazały się stosunkowo niedawno, bo dwa lata temu, pod redakcją Marioli Antczak, Aliny Brzuski-Kępy i Agaty Walczak-Niewiadomskiej (2013a, 2013b).

Przykłady pewnych praktycznych rozwiązań mieszczących się w zakresie form pracy z czytelnikiem znajdziemy zarówno w publikacjach naukowych (w tym wspomnianych powyżej autorów; warto także zapoznać się z publikacją *Kulturotwórcze i edukacyjne funkcje bibliotek publicznych. Teoria i praktyka* pod red. Anity Has-Tokarz i Renaty Malesy (2011), zawierającą opisy działań wybranych bibliotek publicznych), jak i w publikacjach wydanych w ramach Programu Rozwoju Bibliotek, np. *Miejsce dla młodych* (Habis A., Kozłowska B. 2010) czy *Miejsce promocji kultury* (Komarnicka K., Kozłowska B. 2010), w serii *Aktywna Biblioteka*. Ponadto liczne scenariusze zajęć, inscenizacji, montaży słowno-muzycznych zamieszczane są w czasopismach takich jak: „Poradnik Bibliotekarza”, „Guliwer” czy „Biblioteka w Szkole”. Przy organizowaniu pewnych zajęć, zwłaszcza w okresie ferii lub wakacji, można wykorzystać propozycje zawarte w podręcznikach dla animatorów (m.in. Bączek J. B. 2013). Również analiza stron internetowych bibliotek przynosi wiele cennych odpowiedzi i może przyczynić się do wzbogacenia oferty działań w zakresie pracy z książką i szerzenia czytelnictwa. Wypada zgodzić się ze zdaniem Grażyny Walczewskiej-Klimaczak, iż „współczesne doświadczenia wielu bibliotek oraz wypracowane przez nie metody działania są już tak bogate, że z pewnością mógłby powstać imponujący zakresem i różnorodnością form podręcznik metodyczny” (Walczewska-Klimczak G. 2009, s. 343-344).

Nie jest celem autorki tekstu tworzenie spisu bibliograficznego przydatnych publikacji czy artykułów omawiających zagadnienie, bo takie tworzą często biblioteki, zwłaszcza pedagogiczne (przykładowo: Ryszkiewicz M. (wyb. i oprac.) 2013), lecz ukazanie pewnych rozwiązań wypracowanych w ciągu wielu lat współpracy z bibliotekami szkolnymi i publicznymi w ramach realizacji tematów związanych z formami pracy z czytelnikiem. W dalszej części artykułu zostaną opisane

więc pewne doświadczenia wyniesione z organizacji wystaw i konkursów czytelniczych oraz przedstawień teatralnych w wymienionych powyżej placówkach. Wymiana doświadczeń w zakresie praktycznego wykorzystywania form i metod pracy z dziećmi i młodzieżą to jeden z celów przyświecający nie tylko organizatorom III Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Kultura czytelnicza młodego pokolenia” organizowanej w Łodzi w październiku 2014 r., ale także piszącej te słowa.

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie od wielu lat współpracuje z bibliotekami różnych typów. Aby zbliżyć studenta do czytelnika, pozwolić na sprawdzenie teorii i jej konfrontację z praktyką, pomóc w zdobywaniu przyszłych kompetencji zawodowych, zdecydowano, że konkretne działania, przede wszystkim wystawy, konkursy, małe formy teatralne realizowane będą w wybranych księżnicach. W ciągu ostatnich 14 lat autorka tekstu zorganizowała wraz ze studentami 29 wystaw, 28 konkursów czytelniczych oraz 12 różnych przedstawień i spotkań z poezją. Najwięcej, bo 36 skierowanych było do uczniów klas IV–VI szkoły podstawowej, nieco mniej, bo 24, do przedszkolaków i uczniów klas I–III szkoły podstawowej, sześciokrotnie zaproszono do udziału w nich gimnazjalistów i trzykrotnie – licealistów. W związku z udziałem Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UP w Krakowie w projekcie organizowanym przez Polskie Towarzystwo Bibliologiczne, Oddział Warszawski, pt. „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy na potrzeby małych bibliotek gminnych”, część działań została zrealizowana w bibliotekach publicznych działających w miejscowościach i miastach liczących poniżej 20 tysięcy mieszkańców. Było to swoistego rodzaju wyzwanie, wymagało bowiem nawiązania współpracy także z nauczycielami szkół i przedszkoli funkcjonujących na terenie danych miejscowości.

Wszystkie podejmowane tematy związane z realizacją wystaw i konkursów uzgadniano z bibliotekarzami, jednak wykonanie zależało tylko od pomysłowości i kreatywności studentów. Należało dostosować się do warunków lokalowych i wykorzystać je możliwie jak najlepiej. Przy planowaniu i organizowaniu działań towarzyszyły nam słowa Joanny Papuzińskiej: „dziecko trzeba przyciągnąć do książki samą atrakcyjnością zajęć” (Papuzińska J. 1992, s. 30). Co zatem proponowaliśmy?

Zacznijmy od materiałów rozpowszechniających informacje wśród potencjalnych uczestników. Mile widziane były zaproszenia, np. kierowane do poszczególnych klas, przygotowane czasem w dość nietypowej formie, z użyciem różnych materiałów, np. filmu; ulotki, które można zabrać ze sobą do domu, zwłaszcza te wykonane w kształcie zakładki do książek, czy plakaty informujące o danym wydarzeniu trzymane przez bohaterów organizowanej formy: Smoka Wawelskiego, Czarownicy (w nawiązaniu do twórczości Doroty Terakowskiej), Koziołka Małolatka.

Przy tworzeniu scenariusza wystawy stosowano schemat proponowany przez Jacka Wojciechowskiego (1991, s. 125). W przypadku ekspozycji szczególną uwagę zwracano na jej oprawę plastyczną i czytelność: tytuł wystawy, poszczególne jej segmenty – zamieszczone informacje przedstawiane były w sposób dostosowany do możliwości odbiorczych uczniów.

Fot. 1. Fragment wystawy „Tajemniczy świat Zwiadowców”, Szkoła Podstawowa nr 153 w Krakowie, 2012

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 17.04.2012.

Na zamieszczonej powyżej ilustracji widnieje mapa krainy, w której toczy się akcja Zwiadowców, cyklu książek Johna Flanagan, cieszących się wśród nastolatków wielkim powodzeniem. Tytułowi zwiadowcy w powieści posiadają odznaki

w kształcie liścia dębu – informacje o poszczególnych miejscach zamieszczono więc na kartkach stylizowanych na liście tego drzewa. Zwiadowcy byli świetnymi łucznikami – stąd pomysł zamieszczania tytułu wystawy i jej segmentów na kartonach wyciętych w kształcie strzał. Z kolei materiały przedstawiające etapy powstawania filmu zostały naklejone na kartony przypominające kadry taśmy filmowej.

Fot. 2. Wystawa „Czy znasz etapy powstawania filmów fantastycznych?”, Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 76 w Krakowie, 2013

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 02.10.2013.

Prezentacja zasadniczego materiału, w zależności od dostępnego miejsca, wyglądała rozmaicie. Czasami brak osobnej czytelnicy powodował, że wystawa mogła być zorganizowana jedynie na wyznaczonej powierzchni. Wyzwanie to przyczyni-

ło się do powstania nieszablonowych pomysłów: postacie autorów przedstawiane były nie tylko w tradycyjny sposób, za pomocą biografii i fotografii, ale także np. w formie manekina danej osoby, w którego ubraniu poukrywano kartki z fragmentami biografii. Po odczytaniu znalezionej fragmentu uczniowie odkładali go z powrotem na miejsce, tak by i inni mieli okazję zapoznania się, w ten nieco niecodzienny sposób, z faktami z życia danego pisarza. W przypadku wystawy przybliżającej dzieciom historię pisma należało wejść do jaskini zbudowanej z szarego papieru, aby odnaleźć tam rysunki naskalne i przeczytać informacje na ich temat. Doskonale sprawdziło się również drzewo genealogiczne rodziny Borejzków wykonane ze styropianu oraz makieta domu Borejków. Dzieci porównywały rozmieszczenie pomieszczeń z opisami w książkach, żywiołowo reagując na nawet nieznaczne odchylenia od oryginału. Zwiedzającym podobały się także makiety Doliny Muminków czy Stumilowego Lasu. Maskotki, postacie bohaterów książek wykonane z modeliny, namalowane na kartonie czy wycięte ze styropianu wzmagają zainteresowanie wystawami, stają się równocześnie pretekstem do porównań z opisem literackim, a w konsekwencji wymiany spostrzeżeń.

Fot. 3. Wystawa „Przydałby się ktoś na przyczepkę...”, Biblioteka Publiczna w Zielonkach, 2011

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 06.05.2011.

Dobrym rozwiązaniem w przypadku niewielkiej powierzchni przeznaczonej na wystawę jest zamieszczanie tekstu informacyjnego bezpośrednio na eksponatach, np. na takich, które można obracać, szafa, z której można wyjmować wieszaki z kartkami zawierającymi ciekawostki o poszczególnych tomach, przyklejony do portretu autora lub rysunku bohatera rulon, który należy rozwinąć, by odsłonił się ukryty w nim tekst. W jednej z bibliotek, na znajdującej się w czytelnicy kanapie położono kilkustronicową gazetę, w której zamieszczono różne ciekawostki związane z książkami René Gościnnego.

**Fot. 4. Wystawa „Kurczę blade... Mikołajek”,
Szkoła Podstawowa nr 153 w Krakowie, 2009**

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 15.12.2009.

W celu zainteresowania tematem wystawy, uczniom – mającym raczej negatywny stosunek do czytania – kilkakrotnie zaproponowano wybrane opowiadanie lub fragment książki w postaci narysowanego przez studentów komiksu. Niektóre wystawy urozmaicono poprzez przygotowanie tematycznie związanej z książką gry planszowej. Chętnych do zmagania było sporo, a rozgrywki bywały dość zacięte.

O zainteresowaniu daną wystawą świadczą wpisy w książkach czy zeszytach wpisów. Te, wykonane przez studentów, ściśle nawiązywały do tematyki danej wystawy, większość z nich wyglądem przypominała książkę-zabawkę, ale były też inne, przygotowane w zupełnie nietypowej formie, np. w kształcie rzepki.

Fot. 5. Wystawa „Przydałby się ktoś na przyczepkę...”, Biblioteka Publiczna w Zielonkach, 2011

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 06.05.2011.

W podobny sposób podchodzono do konkursów: po wybraniu tematu wspólnie tworzone ich scenariusze, przyjmując, jak w poprzednim wypadku, schemat proponowany przez Jacka Wojciechowskiego (2000, s. 132). Studenci sami projektowali wszelkie wzory powiadomień, dyplomy, decydowali o formie konkursu oraz konkurencjach, w których dzieci miały wziąć udział. Nie tylko konkurencje stanowiły spore wyzwanie. Jacek Wojciechowski uważa, że konkursy literackie powinny być wyeliminowane z działań bibliotek, ponieważ ich istota *srowadza się [...] do zapamiętywania i relacjonowania informacji bibliograficznych, streszczeń fabularnych bądź drobnych szczegółów sytuacyjnych* (Wojciechowski J. 2000, s. 130-132). Istotnie, przeglądając scenariusze konkursów zamieszczane w cytowanych na początku niniejszego artykułu czasopismach, można dostrzec taką właśnie tendencję, jednakże w wielu bibliotekach organizuje się różne odmiany konkursów.

Nawet w tych *stricte* czytelniczych, sprawdzających znajomość twórczości danego autora czy też treści konkretnej książki, stopień szczegółowości pytań zawsze zależy będzie od organizatora konkursu. Zamiast pytać o drobne szczegóły, można prosić o nakreślenie sytuacji, w której doszło do wskazanego wydarzenia, poprosić o stworzenie alternatywnych rozwiązań akcji. Tego typu turnieje są dobrą okazją, by kształcić różne umiejętności, np. posługiwania się mapą, korzystania ze słowników – słowa użyte w tekście są do tego świetnym pretekstem, można ponadto wprowadzać pewne konkurencje zręcznościowe korespondujące z zakresem tematycznym dzieła. Wszystko zależy od celów, na których szczególnie zależy organizatorom konkursu. Konkursy przez nas organizowane posiadały formę rywalizacji indywidualnej lub grupowej. Te ostatnie pomagały zwłaszcza dzieciom bardziej nieśmiałym w podjęciu decyzji o wzięciu udziału w zmaganiach, ponadto wymagały wzajemnego komunikowania się, pozwalały na kształtowanie umiejętności współpracy oraz sprzyjały integracji uczestników zabawy. W każdym przypadku proponowaliśmy kilka różnorodnych konkurencji, wykorzystujących odmienne umiejętności zawodników. Była rywalizacja na planie gry planszowej, prace plastyczne, przebieranie członka grupy (lub studenta) w postać tematycznie związaną z konkursem, np. za Kubusia Puchatka, czy ubieranie manekina w strój krakowski.

Fot. 6. Konkurs „O czym plotkował Smok Wawelski?”, Wadowicka Biblioteka Publiczna, 2011

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 14.06.2011.

W niektórych konkursach wprowadzano elementy inscenizacji, których finał należało dopisać lub opowiedzieć. Atrakcyjne dla uczestników były zmagania zręcznościowe: trafianie do celu, łowienie ryb na wędkę, tworzenie wieńca laurowego czy przeciąganie liny, na środku której znajdowały się kartki z zadaniami do wykonania. Dużo radości wniosły konkurencje, podczas których jeden z uczestników (mający zawiązane oczy), z pomocą podpowiedzi pozostałych członków swojej grupy, musiał dojść w wyznaczonym czasie do miejsca ukrycia rekwizytu lub też narysować na planszy drogę doprowadzającą do środka labiryntu. Szukanie drogi wyjścia z labiryntu, zaznaczanie na mapie wskazanych tras wędrówek bohaterów literackich, dopasowywanie rysunków do fragmentów tekstu, praca ze słownikiem – oto kolejne przykłady zadań, z którymi musieli zmierzyć się uczestnicy opisywanych tu zmagañ.

Podczas konkursów, w których zaplanowano kilka konkurencji ważne jest, aby w przerwach pomiędzy nimi zaproponować uczestnikom i publiczności jakąś formę dodatkowej rozrywki: w naszym przypadku były to wspólne tańce, uczenie prostych sztuczek magicznych, miniwarsztaty tworzenia zwierząt z balonów. W programie konkursu „Przydałby się ktoś na przyczepkę...”, zorganizowanego w Bibliotece Publicznej w Zielonkach, znalazły się również – inscenizacja wierszy Juliana Tuwima oraz utworzenie wspólnego z przedszkolakami pociągu, który nie tylko sunął w zmiennym tempie po bibliotece, lecz nawet wyjechał na zewnątrz budynku. Uczestnicy konkursu zawsze zostają nagrodzeni, każdy z nich otrzymuje pamiątkowy dyplom, zaprojektowany i wykonany przez studentów, a zdobywcy pierwszego, drugiego i trzeciego miejsca otrzymują dyplomy, czasami pamiątkowe medale oraz nagrody rzeczowe, najczęściej książki.

Studenci do ww. działań podchodzą z wielkim zaangażowaniem. W celu odpowiedniego przygotowania, zwłaszcza młodszych, uczestników do konkursu spotykają się z nimi, organizują różnego rodzaju zabawy mające na celu zapoznanie dzieci z twórczością danego autora, czytają teksty. Liderzy, a niejednokrotnie wszyscy studenci, podczas konkursu poprzebierani są w odpowiednie stroje.

Proponowane przez studentów przedstawienia opierały się na gotowych scenariuszach bądź też powstały na potrzeby ćwiczeń. Scenariusze własne przedstawień najczęściej tworzone wspólnie, znalazł się jednak interesujący spektakl stworzony według scenariusza tylko jednej z osób. Dzieciom z przedszkola oraz uczniom klas młodszych szkoły podstawowej zaproponowano przedstawienie pt. „Zapomniane bajki”, mogące być świetnym wstępem poprzedzającym pasowanie na czytelnika biblioteki oraz pretekstem do rozważań nad rolą komputera i książki, a także przyszłością tej ostatniej.

Przedstawienia: „Bajka o Zmienionym Kapturku” i „Marta wojownikiem” także zawierały ukryte przesłania, ukazując walkę dobra ze złem, podkreślając potrzebę bycia wiernym własnym przekonaniom, zwracając uwagę na wagę prawdziwej przyjaźni. W jednym z nich nawiązano do popularnych wówczas programów typu:

Fot. 7. Konkurs „Kurczę blade... Mikołajek”, Szkoła Podstawowa nr 153 w Krakowie, 2010

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 30.03.2010.

Fot. 8. Przedstawienie „Zapomniane bajki”, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Filia w Nowej Hucie, 2009. Przedstawienie kierowane do uczniów klas „0” ze Szkoły Podstawowej nr 155 w Krakowie

Źródło: Z archiwum autorki, data wykonania 12.05.2009.

„Idol”, „Mam Talent”, czy „You Can Dance”. Nieco starszych uczniów zaproszono na „Dzień w Akademii” – przedstawienie oparte na motywach *Akademii Pana Kleksa* Jana Brzechwy czy „Parodie mitów greckich”. W jednej ze szkół zorganizowano wieczór poezji pod hasłem: „Dziecko i horror w poezji angielskiej”. Wykorzystano wówczas twórczość poetów brytyjskich, jak Hilaire Belloc i Alfreda Edwarda Hausmana, którzy mieli pouczyć zgromadzonych w sprawach odpowiedniego zachowania oraz ukazać opłakane efekty nieposłuszeństwa. Licealiści z kolei mieli możliwość przybliżenia sobie postaci Zbigniewa Herberta dzięki inscenizacji „Byłem chłopcem cichym i trochę sennym” (w postaci wywiadu z żoną poety).

Zdaniem piszącej te słowa, korzyści z praktycznej realizacji ćwiczeń wymagających współpracy pomiędzy różnymi instytucjami wynoszą wszyscy: dzieci, które z zainteresowaniem biorą udział w tego typu działaniach, a przy okazji zabawy rozwijają różne umiejętności, wzbogacają swoją wiedzę, kształtują pozytywne odczucia związane z książką i biblioteką; placówki, gdyż opisy prowadzonych działań pojawiające się w prasie lokalnej sprzyjają rozpowszechnieniu informacji o danej bibliotece i oferowanych przez nią usługach, a także studenci nawiązujący kontakt z młodym czytelnikiem, do którego możliwości odbiorczych dostosowują przygotowywane materiały i formę swoich działań. Podobnego zdania są studenci. W ankiecie ewaluacyjnej, opracowanej przez Polskie Towarzystwo Bibliologiczne, Oddział Warszawski, zdecydowana większość podkreśliła, że taka forma zajęć przygotowała ich do pracy w bibliotece. Za najważniejsze merytoryczne zalety ćwiczeń uznali: możliwość zweryfikowania wiedzy teoretycznej w praktyce, kształcenie umiejętności organizowania imprez, ukazanie realiów pracy, zdobycie umiejętności tworzenia scenariuszy dla różnych form wyrazu, pracę z rzeczywistym czytelnikiem (wyniki ankiety zamieszczone zostały w: Grzymała J., Ochmański M., Zając M. (red.) 2011, s. 14-71). Niebagatelny wpływ na ich odczucia, związane z praktyczną realizacją ćwiczeń, miały podziękowania składane przez dyrekcję/kierownictwo bibliotek, z którymi współpracowali, artykuły zamieszczane na stronach internetowych tych placówek czy w prasie lokalnej.

Obecnie biblioteki, zwłaszcza publiczne, pretendują do miana, tzw. „trzeciego miejsca” (szerzej na ten temat: Jasiewicz J. 2012 i Kisilowska M. 2010, s. 48-50). Ku temu właśnie zmierzają wszelkie działania mające na celu przybliżenie książki do czytelnika i samej placówki, kojarzonej coraz częściej jako miejsce spotkań, wymiany informacji, rozrywki, kultury i edukacji. Wypracowanie atrakcyjnych form, mających swoją kontynuację, wzbogacanie oferty, promocja podobnych przedsięwzięć niewątpliwie przyczyniają się do sukcesu danej ksiąźnicy, a niniejszy artykuł jest jedynie małym wstępem do, być może, stworzenia szerszego forum wymiany doświadczeń, z którego czerpać mogliby wszyscy mający na celu dobro użytkownika, zarówno ci już pracujący, jak i ci, którzy dopiero przygotowują się do zawodu, niezależnie od typu biblioteki.

Bibliografia

- Andrzejewska J. (1996), *Bibliotekarstwo szkolne. Teoria i praktyka. T. 2, Praca pedagogiczna biblioteki*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 83-85778-60-8
- Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A. (red. nauk.) (2013a), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku: szkice bibliologiczne*. Łódź, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, ISBN 978-83-7969-027-5
- Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A. (red. nauk.) (2013b), *Media a czytelnicy. Studia o komunikacji i uczestnictwie kulturowym młodego pokolenia*. Łódź, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, ISBN 978-83-7525-990-2
- Bączek J. B. (2013), *Animacja czasu wolnego, praktyczny podręcznik dla animatorów*, Warszawa, Stageman Polska, ISBN 978-83-928702-1-0
- Budyńska B., Zasacka Z. (red.) (2011), *Organizacja zakupu nowości książkowych, zbiorów audiowizualnych oraz dokumentów elektronicznych w bibliotekach publicznych. Raport z badań*, Warszawa, Biblioteka Narodowa, ISBN 978-83-7009-7462
- Grabowska D. (2013a), *Formy i metody pracy w bibliotekach* [online], „Animacja w Bibliotece”, dodatek do „Poradnika Bibliotekarza”, nr 2, s. 4-6, [dostęp: 20.01.2014], dostępny w Internecie: <http://poradnikbibliotekarza.pl/new/pliki/dodatek_animacja.pdf>
- Grabowska D. (2013b), *Najmłodszy czytelnicy w bibliotece. Wybrane formy pracy* [w:] Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A. (red.), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku. Szkice bibliologiczne*, Łódź, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 243-268
- Grzymała J., Ochmański M., Zając M. (red.) (2011), *Narzędzia kontroli i ewaluacji w Projekcie „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych”* [online], Warszawa, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne, Oddział Warszawski, s. 14-71, [dostęp: 13.06.2014], dostępny w Internecie: <<http://www.projekt.ptbow.pl/badania/kontrola-i-ewaluacja/>>
- Habis A., Kozłowska B. (2010), *Miejsce dla młodych* [online], Warszawa, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, [dostęp: 13.06.2014], dostępny w Internecie: <http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/PODRECZNIKI/Specjalistyczne/Miejsce_dla_mlodych.pdf>
- Has-Tokarz A., Malesa R. (red.) (2011), *Kulturotwórcze i edukacyjne funkcje bibliotek publicznych. Teoria i praktyka*, Lublin, Wydaw. UMCS, ISBN 978-83-7784-040-5
- Jasiewicz J. (2012), *Biblioteka – „trzecie miejsce”* [w:] *Biblioteka i informacja w aktywizacji regionalnej*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 13-27
- Kisilowska M. (2010), *Biblioteka w sieci – sieć w bibliotece*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 978-83-61464-35-8

- Komarnicka K., Kozłowska B. (2010), *Miejsce promocji kultury* [online], Warszawa, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, [dostęp: 13.06.2014], dostępny w Internecie: <https://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/PODRECZNIKI/Specjalistyczne/Miejsce_promocji_kultury.pdf>
- Kulus M. (2009), *Popularyzowanie czytelnictwa wśród dzieci* [w:] Heska-Kwaśniewicz K. (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży (po 1980 r.), t. 2*, Katowice, Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, s. 201-209
- Langer H. (2009), *Biblioteki publiczne dla dzieci w Polsce w świetle form pracy z czytelnikiem* [w:] Heska-Kwaśniewicz K. (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży (po 1980 r.), t. 2*, Katowice, Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, s. 189-200
- Lewandowicz-Nosal G. (1994), *W bibliotece dla dzieci*, Warszawa, „Fundacja Książka dla Dziecka”, ISBN 83-900782-3-6
- Lewandowicz-Nosal G. (2008), *Biblioteka dla dzieci. Wczoraj i dziś. Poradnik*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 978-83-89316-93-6
- Lewandowicz-Nosal G. (2012), *Biblioteki publiczne dla dzieci w Polsce. Raport z badań*, Warszawa, Biblioteka Narodowa, ISBN 978-83-7009-627-4
- Papuzińska J. (1978), *Formy pracy z książką* [w:] Przeclawska A. (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży w procesie wychowania*, Warszawa, Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, s. 245-260
- Papuzińska J. (1992), *Książki, dzieci, biblioteka*, Warszawa, „Fundacja „Książka dla Dziecka”, ISBN 83-900782-0-1
- Ryszkiewicz M. (wyb. i oprac.) (2013), *Kreatywne formy i metody pracy z czytelnikiem. Zestawienie bibliograficzne w wyborze za lata 2009-2013* [online], [dostęp: 13.06.2014], dostępny w Internecie: <<http://pbw.wschowa.w.interia.pl/z12.pdf>>
- Świdarska-Wasik M. (1990), *Praca z czytelnikiem w bibliotece: (wybrane zagadnienia)*, Warszawa, CUKB, ISBN 83-00-03315-7
- Staniów B. (2012), *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 978-83-61464-65-5
- Wajda A. (1983), *Metodyka i organizacja czytelnictwa*, Warszawa, Państwowe Wydaw. Naukowe, ISBN 83-01-04563-9
- Walczevska-Klimczak G. (2009), *Animacja czytelnictwa dziecięcego – kilka subiektywnych uwag o istocie procesu* [w:] Leszczyński G., Świerszczyńska-Jelonk D., Zajac M. (red. nauk.), *Ocalone królestwo. Twórczość dla dzieci – perspektywy badawcze – problemy animacji*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 343-349
- Wojciechowski J. (1991), *Podstawy pracy z czytelnikiem*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 83-900042-2-4
- Wojciechowski J. (2000), *Czytelnictwo*, Kraków, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, ISBN 83-233-1234-6
- Zajac M. (2000), *Promocja książki dziecięcej*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 83-87629-53-7

Abstrakt

W artykule omówiono współcześnie stosowane działania w zakresie form pracy z czytelnikiem, mające wpływ na kształtowanie pozytywnych odczuć w stosunku do książki, rozwój czytelnictwa, a także stosunek użytkowników do bibliotek. Zwrócono uwagę na cieszące się coraz większym powodzeniem działania typu: noce w bibliotece, *kamishibai*, *booktalking*, *storytelling*, zajęcia prowadzone metodą pedagogiki zabawy czy warsztaty biblioterapeutyczne, ale najwięcej miejsca poświęcono wystawom i konkursom czytelniczym. Inspiracją do napisania artykułu była prowadzona od lat w Instytucie Informacji Naukowej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie współpraca z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi w zakresie praktycznej realizacji wybranych tematów. Dzięki metodzie projektu zrealizowano we wspomnianych placówkach wiele wystaw i konkursów czytelnicznych oraz przedstawień teatralnych cieszących się wśród uczniów dużym powodzeniem (część przedstawień oparto na scenariuszach autorskich studentów). Sporo cennych spostrzeżeń przyniosły również doświadczenia wyniesione z udziału Instytutu w projekcie „Aktualizacja kształcenia akademickiego bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach gminnych”. W ramach tego projektu studenci zaplanowali oraz zrealizowali wystawy i konkursy czytelnicze w pięciu bibliotekach publicznych. Materiał pozyskany dzięki praktycznej realizacji tematów stał się podstawą do analizy oraz sformułowania wniosków w zakresie wykorzystania wybranych form pracy z dziećmi i młodzieżą. Ocenie poddano również opinie studentów na temat realizacji wybranych przez nich działań w terenie.

Abstract

The article discusses current forms of work with the reader that evoke positive feelings to a book, and result in increase of reading among library users. Attention is drawn to the most popular activities, such as: nights in the library, *kamishibai*, *booktalking*, *storytelling*, educational games or bibliotherapy workshops, and in particular exhibitions and reading contests. The article was inspired by a long-term cooperation between the Institute of Information and Library Science at the Pedagogical University of Cracow and school and pedagogical libraries. Thanks to this project a lot of exhibitions, reading contests and theatre performances were organised, a few of them based on original scripts. They were very popular among the students. The Institute also took part in the project “An update of the training for the librarians from small municipal libraries”, in which students organized exhibitions and reading contests in five public libraries. The experience brought many valuable insights. Its results enable analysis and proposal of forms and methods of work with children and teenagers in future. Students’ opinions on the project were also assessed.